

Mirthe Stoop (1, 2), Joeki Segers (3) & Jurgen Tijms (1, 2)

(1) IWAL – Instituut voor leerproblemen, Amsterdam

(2) Rudolf Berlin Center – Universiteit van Amsterdam

(3) Ons SBO, Breda

Contact: mirthestoop@iwal.nl

Joeki.Segers@inos.nl

j.tijms@gmail.com

#BOOK: Een boekenclub voor leesattitude, leesbegrip en sociaal-emotioneel leren voor leerlingen in het speciaal basisonderwijs

1. Inleiding

Leesgedrag en sociaal-emotionele competenties zijn twee essentiële vaardigheden voor het schoolsucces van jongeren (UNESCO 2005; EU 2007, 2012; Inspectie van het Onderwijs 2014). In het bijzonder is de transitie van primair onderwijs naar secundair

onderwijs hierin een cruciale fase. Enerzijds blijkt uit onderzoek dat de overgang naar het secundair onderwijs gepaard gaat met een sterke daling in de leesattitude van leerlingen (Lenters 2006; Unrau & Schlackman 2006; McKenna et al. 2012). Anderzijds worden in het secundair onderwijs veel hogere eisen gesteld aan de sociaal-emotionele competenties van leerlingen (Rhodes et al. 2004; Durlak et al. 2011). Kinderen in het laatste jaar van het speciaal basisonderwijs vertonen vaak kwetsbaarheden op deze twee terreinen (Heesters e.a. 2007; PO-Raad 2013). Doel van ons project was derhalve leerlingen in het laatste jaar van het speciaal basisonderwijs robuuster maken in zowel hun leesgedrag en leesbegrip als in hun sociaal-emotionele vaardigheden en hiermee de sprong naar het secundair onderwijs vergemakkelijken.

2. Achtergrond

Ruim vijf jaar geleden zijn de Universiteit van Amsterdam en het IWAL een samenwerking aangegaan met het Hunter College in New York om een succesvol boekenclubprogramma (bibliotherapie) dat in New York ontwikkeld was (Polleck 2007; 2011) te vertalen naar en aan te passen aan de Nederlandse situatie. Het project heeft de naam *#BOOK* gekregen. Doel van het project was om bij te dragen aan een positievere leesattitude, aan een grotere motivatie om te lezen, aan beter leesbegrip en aan het gebruik van literatuur ter bevordering van de persoonlijke ontplooiing.

Deze leestraining is gericht op:

1. *het stimuleren van leesattitude en -motivatie*, (1) door literatuur in te zetten als middel voor persoonlijke groei, los van schoolse leerdoelen, en (2) door te lezen en literatuur te bediscussiëren met leeftijdsgenoten;
2. *het verbeteren van begrijpend lezen*, door processen zoals ‘co-constructie van de betekenis van tekst’, ‘het bediscussiëren van tekstinterpretaties’ en ‘het koppelen van de tekstinhouden aan persoonlijke ervaringen’;
3. *het gebruik van literatuur ter bevordering van zelfreflectie en sociaal-emotioneel leren*, door teksten te lezen die aansluiten bij de belevingswereld van de kinderen en door de thematiek te bediscussiëren en te koppelen aan hun dagelijkse leven (op die manier kunnen persoonlijke ervaringen, problemen en zorgen besproken worden).

In eerder onderzoek hebben we de effectiviteit van deze methode aangetoond voor leerlingen die afkomstig zijn uit buurten met een lage sociaaleconomische status (SES) en les volgen in de brugklas van het vmbo. Uit evaluatiestudies bleek *#BOOK* positieve effecten te hebben op ‘leesattitude’, ‘leesmotivatie’ en ‘sociaal-emotionele competenties’ van leerlingen (Stoop e.a. 2015a; Tijms, Stoop & Polleck 2016). Tevens is een protocol ontwikkeld om *#BOOK* uit te voeren op school. Dit is uitgegeven door de Nederlandse Stichting Lezen (Stoop e.a. 2015b).

Met als uitgangspunt de in de inleiding geschetste uitdagingen hebben we het afgelopen schooljaar, op een school voor speciaal (buitengewoon) basisonderwijs in Breda, een aangepaste versie van *#BOOK* uitgevoerd en geëvalueerd.

3. De training

De training *#BOOK* wordt wekelijks gegeven in groepen van 5 tot 7 leerlingen. Zij lezen gedurende de week uit hetzelfde boek. Tijdens de wekelijkse bijeenkomsten discussiëren ze over de thematiek van het boek en over hoe het verhaal en de personages aansluiten bij hun eigen ervaringen.

Door boeken te lezen en door erover te praten tijdens de bijeenkomsten van de training kunnen jongeren:

- zich leren identificeren met een karakter;
- leren om de betekenis en interpretaties van een tekst te construeren;
- inzicht krijgen in en discussiëren over een problematiek die hen raakt;
- nieuwe normen en waarden opdoen;
- bewustzijn verkrijgen dat anderen met dezelfde problematiek te maken hebben;
- verschillende oplossingsmogelijkheden hiervoor opdoen.

Jongeren doen dus op een positieve, betekenisvolle en persoonlijke wijze ervaring op met lezen (Polleck 2010). De boeken die gelezen worden, zijn zorgvuldig geselecteerd en sluiten aan bij de zorgen en problemen waarmee de leerlingen in hun dagelijkse leven te maken krijgen. Ook is bij de selectie van de boeken rekening gehouden met de woordenschat en het leesniveau van de leerlingen (Stoop et al. 2015a: 20).

4. Uitkomsten

Aan het project hebben in totaal 18 leerlingen deelgenomen, onderverdeeld in vier groepen. Ze hebben gedurende een periode van ongeveer vijf maanden wekelijks de *#BOOK*-training gevolgd.

De resultaten van de training laten positieve effecten van *#BOOK* zien. Uit de *exit*-vragenlijst, na afloop, kwam naar voren dat er tijdens *#BOOK* een veilige omgeving was waarin de leerlingen zich op hun gemak voelden om alles te kunnen zeggen. Tevens geeft 61% van de leerlingen aan zich nu beter te kunnen inleven in de meningen, de opvattingen en in het gedrag van anderen en blijkt meer dan de helft na *#BOOK* meer plezier in lezen te ervaren. De leerlingen gaven aan dat ze het erg prettig vinden om met elkaar over boeken te kunnen praten en konden gebeurtenissen uit het boek goed

koppelen aan hun eigen leven. Met betrekking tot leesbegrip gaf 28% na afloop aan beter te begrijpen wat hij/zij leest; 44% gaf aan meer woorden te kennen. Tot slot vindt een grote meerderheid (83%) van de leerlingen invoering van #BOOK in het speciaal basisonderwijs waardevol.

5. Conclusie

De resultaten van dit project zijn positief en sluiten aan bij eerder, uitgebreid evaluatieonderzoek in het eerste jaar van het vmbo. Hierbij is wel de kanttekening te plaatsen dat het een kleine groep leerlingen betrof en niet een systematisch onderzoek met een controlegroep. Het is goed om in vervolgonderzoek op een meer uitgebreide en meer gecontroleerde wijze de werkzaamheid binnen het speciaal onderwijs te gaan evalueren. Desondanks zijn de ervaringen van de leerlingen en de school positief en lijkt het erop dat deze vorm van een boekenclub, die oorspronkelijk voor de onderbouw van het vmbo ontwikkeld is, ook in het laatste jaar van het speciaal (buitengewoon) basisonderwijs succesvol kan worden ingezet.

Referenties

- Durlak, J.A., R.P. Weissberg, A.B. Dymnicki, R.D. Taylor & K.B. Schlinger (2011). "The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions". In: *Child Development*, 82, p. 405-432.
- European Commission (2007). *Key competences for lifelong learning: European reference framework*. Brussels: European Commission.
- EU High Level Group of Experts on Literacy (2012). *Act now! Final report of the EU High Level Group of Experts on Literacy*. Online raadpleegbaar op: http://ec.europa.eu/education/policy/school/doc/literacy-report_en.pdf.
- Heesters, K., S. van Berkel, R. Krom, F. van der Schoot & B. Hemker (2007). *Balans van het leesonderwijs in het special basisonderwijs*. Arnhem: Cito.
- Inspectie van het Onderwijs (2014). *De staat van het onderwijs: Onderwijsverslag 2012/2013*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Lenters, K. (2006). "Resistance, struggle, and the adolescent reader". In: *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 50, p. 136-146.
- McKenna, M.C., K. Conradi, C. Lawrence, B.J. Jang & J.P. Meyer (2012). "Reading attitudes of middle school students: Results of a U.S. survey". In: *Reading Research Quarterly*, 47, p. 283-306.
- PO-Raad. (2013). *Ontwikkelingsperspectief in het special basisonderwijs en het speciaal onderwijs*. Utrecht: PO-Raad.

- Rhodes, J., J. Roffman, R. Reddy & K. Fredriksen (2004). "Changes in self-esteem during the middle school years: A latent growth curve study of individual and contextual influences". In: *Journal of School Psychology*, 42, p. 243-261.
- Stoop, M., M. Stoop, C. Carter & J. Tijms (2015a). *Onderzoeksverslag #BOOK: Bibliotherapie voor jongeren tussen de 12 en 14 jaar*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Stoop, M., M. Stoop, C. Carter & J. Tijms (2015b). *Protocol #BOOK: Bibliotherapie voor jongeren tussen de 12 en 14 jaar*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Tijms, J., M. Stoop & J.N. Polleck (in press). "Bibliotherapeutic Book Club Intervention to Promote Literacy Skills and Social-Emotional Competencies in low SES Community-Based High Schools: A Randomized Controlled Trial". In: *Journal of Research in Reading*.
- UNESCO (2005). *Education for all: Literacy for life*. Paris: UNESCO Publishing.
- Unrau, N. & J. Schlackman (2006). "Motivation and its relationship with reading achievement in an urban middle school". In: *Journal of Educational Research*, 100, p. 81-101.